

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE DANA HRVATSKE KNJIGE

Nagrada »JUDITA«
za najbolju knjigu ili studiju o hrvatskoj književnoj baštini u 2001. godini
dodjeljuje se MILANU MOGUŠU za knjigu
»RJEČNIK MARULIĆEVE JUDITE«

Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2001.

O b r a z l o ž e n j e

Akademik Milan Moguš jedan je od najuglednijih hrvatskih dijalektologa i povjesničara hrvatskoga jezika. Bio je dugogodišnji profesor tih kolegija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, pročelnik Katedre za dijalektologiju i povijest hrvatskog jezika te predstojnik fakultetskoga Zavoda za lingvistiku. Potpredsjednik je Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, počasni doktor Sveučilišta u Rijeci i Sveučilišta Josip Juraj Strossmayer u Osijeku, član Središnje europske akademije znanosti i umjetnosti te međunarodnih slavističkih i onomastičkih komiteta. Za svoj znanstveni rad primio je brojne nagrade i priznanja u Hrvatskoj i inozemstvu. Objavio je sam ili u suautorstvu 14 knjiga, 4 kompjutorske konkordancije, 5 rječnika i preko 220 znanstvenih i stručnih rasprava i članaka iz područja hrvatske i slavenske filologije i lingvistike u preko 60 domaćih i stranih časopisa. Osobito su vrijedne spomena knjige *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika* (1971), *Čakavsko narječje* (1977) i *Povijest hrvatskoga književnoga jezika* (1993. i 1995).

Velik dio svoje znanstvene zauzetosti posvetio je čakavskom narječju i proučavanju jezika hrvatskih pisaca (Držića, Karnarutića, Križanića, Vitezovića i drugih) no osobito dugo i sustavno bavi se jezikom Marka Marulića. Još 1980. godine priredio je sa Željkom Bujasom kompjutorsku konkordanciju Marulićevih hrvatskih djela, tada gotovo pionirski podhvat računalne obradbe teksta u nas. U međuvremenu objavio je niz znanstvenih radova o tekstologiji Marulićevih djela te o njegovu hrvatskom jeziku (osobito o leksiku i frazeologiji). Od samoga početka toga projekta član je Uredničkog odbora *Sabranih djela Marka Marulića* u izdanju Književnoga kruga Split.

Uz prirediteljski i znanstveni rad na području marulologije osobito je značajan leksikografski prinos akademika Milana Moguša toj ediciji: uz svaki svezak Marulićevih hrvatskih djela u nizu *Opera omnia* on je izradio potpun rječnik. Dosad su izašla četiri sveska hrvatskih djela s Moguševim rječnicima: *Judita*, *Pisni razlike*, *Naslidovan'je*, *Dijaloški i dramski tekstovi*, u kojima rječnici obasižu ukupno oko 500 stranica. Očekuju se još dva sveska, također s rječnicima: *Hrvatska proza* i hrvatska *Incerta*. Riječ je o potpunim rječnicima, tj. takvima koji sadrže sve lekseme koji se pojavljuju u dotičnom Marulićevu djelu, bez obzira na to koliko su razumljivi današnjem čitatelju. Rječnici u *Sabranim djelima*, po naravi edicije za koju su pripremljeni, priručnoga su i objasnidbenog tipa: uz osnovne gramatičke podatke daju suvremenu inačicu (tj. značenje) dotičnoga leksema odnosno frazema, ali ne sadrže naznaku lokacije niti navode kontekst u kojem se leksem odnosno frazem pojavljuje. Takva bi obradba u spomenutoj ediciji oduzela previše prostora i izazvala disproporciju.

Stoga je Marulićev leksikograf pristupio izradbi potpunoga i dokumentiranoga rječnika *kao zasebne knjige*, izabравši za taj u nas pionirski podhvat najznačajnije Marulićevo djelo: njegovu *Juditu*. Time je ujedno učinio krupan korak prema sveobuhvatnu *Marulićevu hrvatskom rječniku*, koji je predviđen u sklopu Marulićevih *sabranih djela*, a koji će obuhvatiti sve lekseme što se pojavljuju u svim Marulićevim hrvatskim djelima. Taj budući *gazophylacium Marulianum* bit će hrvatski parnjak već dobro poznatoga *Marulićeva latinskog rječnika* što ga je za tu ediciju priredio akademik Branimir Glavičić.

Pred nama je dakle prvi potpun rječnik Marulićeve *Judite*. Djelo je to koje nam priziva u pamet svojega slavnog i iznimnog, ako ne i jedinstvenog, prethodnika: naime *Osmana Gundulićeva rječnik*, što ga je prije sto šezdeset godina, »na način od kratke enciklopedije«, sastavio Ivan Mažuranić. Iako je ban i pjesnik taj posao poduzeo iz sasvim drugih potreba (dobro se zna: kao dio temeljitih priprema za pisanje vlastite nadopune Gundulićeva remek-djela), ipak u Mažuranićevu rječniku smijemo i želimo vidjeti idealnoga pretka ovomu Moguševu.

Što dakle sadrži Mogušev rječnik? Podsjetimo se najprije da leksički fond *Judite* uključuje osim stihova još i sve prozne popratnice spjeva (posveta, kratki sadržaji, marginalne bilješke i završna bilješka). Obradivši tekst uz pomoć računala, auktor je ustanovio da *Judita* sadrži oko 17.600 pojavnica, tj. svih oblika svih riječi. Neke se od njih javljaju u djelu samo jednom, ali neke imaju — kako doznajemo u sadržajnom auktorovu *Predgovoru* — velik broj potvrda: npr. veznik *a* javlja se 96 puta, veznik *i* 489 puta, oblici glagola *biti* 700 puta. Sveden na natuknice, tj. na međusobno različite lekseme, taj je korpus dao ukupno 3.495 jedinica. Većina natuknica ima samo jedno značenje, no mnoge ih imaju dva ili više, a najviše — čak 11 značenja, ima veznik *da*. Evo što sve taj veznik znači u Marulićevu spjevu: *da, nego, već, a, jer, ali, ipak (no ipak), ako, zar, što, kad*.

No leksičko blago *Judite* sastoji se, uz to, i od velika broja frazema — ustaljenih sveza riječi koje imaju osobitu značenjsku cjelovitost. I na području frazeologije ovaj rječnik uvelike obogaćuje dosadašnje poznavanje Marulićeva

jezika: pokazalo se da je frazeologija u *Juditi* još bogatija nego što se dosad znalo. Da bi se shvatio opseg i fina ugođenost Marulićeva izražajnog instrumenta, vrijedi npr. pogledati frazeme koji su u ovom rječniku navedeni pod natuknicama *biti*, *dati*, *dvići*, *činiti*, *učiniti*, *noga* i dr. Evo za primjer frazema s ovom posljednjom natuknicom: *nogami* – pješice; *ne dati nogam pokoj* – ne zaustavljati se; *poskisti pod noge* – staviti pod vlast; *postaviti pod nogu* – pogaziti; *stati na noge* – ustati; *sterati nogu* – hodati, koračati; *svijati nogami* – bježati; *ustati se na nogu* – dignuti se, podignuti se.

U sklopu natukničkoga članka uz svako su značenje navedene potvrde iz teksta *Judite*. U te je primjere uzeto onoliko Marulićeva teksta koliko je bilo potrebno da se razumije značenje natuknice. Auktor je rječnika osobito dobro postupio što je i u tim citatima neke riječi odmah objasnio (u zagradama uz znak jednakosti). Time je uštedio korisniku višekratno listanje rječnika koje bi inače često bilo potrebno i stručnjaku, a kamoli onima manje upućenima. Još nešto: zbog glasovnih i oblikotvornih svojstava stare čakavice neke se pojavnice podosta razlikuju od svoje natuknice: npr. *dmeći* je particip prezenta gl. *duti*; *odašadši* je particip perfekta gl. *otiti*, itd. Svi su takvi oblici uvršteni među natuknice, ali tako da se svaki put upućuje na osnovni, natuknički oblik (npr. *dmeći* v. *duti*). I taj Mogušev postupak znatno pomaže boljem snalaženju u rječniku.

Govoreći iz gledišta jezikoslovlja možemo zaključiti da smo *Rječnikom Marulićeve Judite* dobili uzorno izrađen priručnik zasnovan na visokim leksikografskim mjerilima, djelo koje može poslužiti kao izvrstan predložak i orijentir u izradbi drugih rječnika takve vrste. Iz gledišta marulologije – i, *sit venia verbo*, juditologije – Mogušev rječnik prvorazredno je pomagalo u proučavanju Marulićeva epa, dakako, ali i drugih njegovih hrvatskih djela. Napokon, iz gledišta svakoga čitatelja koji pristupa *Juditi*, valja Milanu Mogušu zahvaliti što nam je svima dao u ruke pouzdan vodič kroz taj bogat i složen tekst, koji nama današnjima nije uvijek lako prohodan.

Sastavljen i objavljen »u spomen 500. obljetnice završetka pisanja Marulićeve *Judite* i 480. obljetnice njezina tiskanja«, ovaj rječnik valjda je najljepši poklon – i najdublji naklon – koji je hrvatska filologija mogla u toj prigodi uputiti znamenitom začinjavcu. Tko uzme *Juditu* u jednu, a Mogušev rječnik u drugu ruku, bolje će razumjeti tekst, snažnije će osjetiti »bliskost Marulićeve riječi«, dublje će doživjeti Marulićevu pjesničku veličinu.

Zar ima bolje preporuke i rječniku i njegovu tvorcu?

Zagreb-Split, 22. travnja 2002.

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE DANA HRVATSKE KNJIGE

Nagrada

»DAVIDIAS«

za najbolji prijevod djela iz književne baštine na strane jezike
ili najbolju knjigu odn. studiju inozemnog kroatiste o hrvatskoj književnoj
baštini u 2001. godini dodjeljuje se LUCIANA BORSETTO za prijevod

Marulićeve »JUDITE« na talijanski jezik

Milano, HEFTI, 2001.

O b r a z l o ž e n j e

Dobitnica nagrade *Davidias* za 2001. godinu, koja se nagrada dodjeljuje »za najbolji prijevod djela iz hrvatske književne baštine«, a nosi ime po slavnemu latinskom epu Marka Marulića, LUCIANA BORSETTO, profesorica je na Odsjeku za talijanistiku Sveučilišta u Padovi, koje je drevno i glasovito sveučilište »otac hrvatske književnosti« pohađao prije približno petsto i trideset godina. Stoga možemo reći, s malo slobode u izražavanju, da je gospođa Luciana Borsetto po akademskoj mjesnoj pripadnosti i kolegica Marka Marulića. Ali ne samo po tome. Padovansko sveučilište od svojega osnutka 1222. znamenito je po uglednim studentima i profesorima, među kojima bijahu i mnogi Hrvati, primjerice Dominko Zlatarić, »rector artistarum« akademske godine 1579/1580. Padovansko sveučilište u Marulićevo doba odlikovale se i vrsnoćom humanističkih disciplina, posebno u pogledu studija latinskoga i grčkoga jezika i književnosti. Takva erudicija, znakovita za Marka Marulića, temeljitost i predanost u literarnom radu obilježje su i naše nagrađenice Luciane Borsetto.

Ona je, gospođe i gospodo, već do sada objavila desetak znanstvenih knjiga, od kojih se većina bavi književnom tradicijom talijanskoga XVI. i XVII. stoljeća, Cinquecenta i Seicenta. Štoviše, naša nagrađenica istraživala je recepcijske odnose Vergilija i Ovidija u tim razdobljima s posebnim osvrtajem na njihovo prevođenje. Iskazala je pri tome iznimnu zainteresiranost i upućenost u traduktološka pitanja, u pitanja, dakle, prevođenja poezije, pjesničkoga teksta na inojezik. Kroz njezin čin prenošenja Marulićeve *Judite* u talijansko ruho združile su se na taj način teorija i praksa u osobnoj provjeri, a možemo reći, i u izazovu. Jer Luciana Borsetto nije do Marulićeva spjeva došla preko staze temeljne struke poput drugih prevoditelja *Judite*, profesora Henrya Coopera juniora, engleskog prevoditelja, i profesora Istvána pl. Lőkösa, mađarskog prevoditelja, koji predaju slavistiku, odnosno kroatistiku na svojim sveučilištima. Baveći se pobožnom epikom u europskoj davnjoj poeziji, naišla je i na Marulićevu hrvatsku poemu. Kako je vrlo savjesna u znanstvenoj provjeri, htjela se upoznati i sa značajkama *Judite*, kao uzorka biblijsko-vergilijanske epike, raširene vrste u književnosti XV. i XVI. stoljeća

diljem mediteranske Europe. Jezik *Judite* nije poznavala, pa se kao profesorica talijanistike uredno upisala na tečaj hrvatskog jezika na svojem Fakultetu u Padovi, vrativši se opet u studentske klupe. Osposobivši se za čitanje hrvatskih tekstova i uvidjevši vrijednosti Marulićeve poeme, nije stala na tome, već je prije pet-šest godina pristupila prevođenju *Judite*, u svakom slučaju teškoj zadaći, budući da je, kako znademo, riječ o arhajskom jezičnom tekstu, vrlo složene versifikacije i zbog toga nerijetko zamršene sintakse. Svoje poslanje da bude prva talijanska prevoditeljica hrvatskih stihova Marka Marulića, da mu, slikovito kazano, uzvratni što je talijanske klasike Dantea i Petrarca prevodio i na latinski i na hrvatski jezik, obavljala je vrlo temeljito i samoprijegorno, ne davši se omesti nemalim objektivnim zaprekama. »Labor omnia vincit improbus«, kako reče Vergilije, i potkraj prošle godine pojavila se ova lijepa edicija: Marko Marulić, *Giuditta*, a cura di Luciana Borsetto, Testo croato a fronte, Hefti, Milano 2001. Pojavila se talijanska *Judita*, valja pripomenuti, *viribus unitis* prevoditeljice Luciane Borsetto i nakladnice Snježane Hefti.

Svoju posredničku zadaću Luciana Borsetto obavila je ne samo zauzeto nego i vrlo uspješno u prijevodnom smislu, te nije bilo nikakove dvojbe kome dodijeliti nagradu Davidias za 2001, godinu petstote obljetnice nastanka Marulićeva pjesmotvora i prvoga klasičnoga auktorskog djela hrvatske književnosti. Njezin je prijevod potpuno vjeran u prijenosu cjeline i pojedinosti izvornoga epskog teksta, prati ga iz pjevanja u pjevanje, iz strofe u strofu, iz stiha u stih. Nije ipak samo doslovna transmisija tijeka i sadržaja Marulićevih stihova, već i naznaka pjesničke tvorbe u *Juditi*. Nagrađenica je u talijanskoj verziji primjerenom ritmiziranom i stiliziranom prozom, te leksičkim izborom uspjela očuvati drevni, svečani, pobožni zvuk i ugođaj Marulićeve muze, približavajući talijanskom primatelju teksta i unutarne vlastitosti teksta s pripadnošću minulomu pjesničkom vremenu. Ako smo se mi u Hrvatskoj s pravom dičili da imademo dostojan prijevod *Božanstvene komedije* Dantea Alighieria, sa zadovoljstvom možemo odsad tvrditi da je i *Judita* našeg Dantea, zaslugom Luciane Borsetto, dostojno pretočena u jezik Marulićevih uzornih pisaca iz firentinskoga nenadmašnoga kruga, u jezik Torquata Tassa, Leopardia, Manzonia, Pirandella, s kojima je hrvatska književnost plodno komunicirala diljem stoljeća i razdoblja. Ta se komunikacija, evo napokon, uzvratno učvršćuje s one strane Jadrana.

Čestitajući Luciani Borsetto na njezinom prijevodu *Judite*, prikladno je podsjetiti da nagrađenica od 1995, kada je sudjelovala na dubrovačkom simpoziju *Tasso i Hrvati*, rado dolazi i da je rado viđena na znanstvenim skupovima s ove strane Jadrana (na »Marulićevim danima«, na »Danima Franje Petrića«), te da u rukopisu čuva svoju verziju Gundulićeva spjeva *Suze sina razmetnoga* i Šenoine pripovijetke *Karanfil s pjesnikova groba*, a priželjkivati je susret s njom u sličnoj svečanoj prigodi.

Zagreb - Split, 22. travnja 2002.

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE DANA HRVATSKE KNJIGE

Nagrada
»SLAVIĆ«

za najbolji autorski knjigom objavljeni prvijenac u 2001. godini dodjeljuje se
GORDANU NUHANOVIĆU za knjigu »Liga za opstanak«
Zagreb, Pop & Pop, 2001.

O b r a z l o ž e n j e

Nagradu *Slavić* za najbolji knjigom objavljeni autorski prvijenac objavljen 2001. godine Povjerenstvo jednoglasno dodjeljuje zbirci priča *Liga za opstanak* Gordana Nuhanovića.

Iako već prepoznatljivo ime koje u prozama ostvaruje i združuje slike i sjene iz škrinja i herbara propupalih na pragu osnovnih senzacija, u *Ligi za opstanak* Nuhanović je nadahnuto i umnoženo iznjedrio zavidnu literarnu autentičnost, *poetičnost* slavonske svakodnevice u nerijetko humornim i ranjivim krugovima sjećanja i odrastanja, u pričama koje zvone proživljenošću, nekom neodoljivom usudnošću i nedvojbenom iskrenošću.

Nuhanović lakonogo gradi priču kao jeku paralelnog, usputnog i u pravilu, tj. po »bjelosvjetskoj« skali uspješnosti, omalovaženog (gubitničkog) svijeta pa također u srcoliku obzoru darovane i ponovno otkrivene običnosti ne pati ni od oponašanja »poželjnih« uzora ni od nabujalih pljućkanja po vrijednostima tradicijskih ishodišta. Kao što posebno valja istaknuti zavodljivost kreativnog procesa unutar kojeg autor elemente stvarnosnog na poseban način uočava, izdvaja i potom literarizira, preoblikuje – podjednako uspješno i u smiješnim i u otužnim tenzijama i uspomenama, a posve nasuprot sentimentima i bojama tako prisposobljivim suzama (i djetinjstva i zavičaja) pokidane pupčane vrpce.

Jednom riječju: iako autorski prvijenac, *Ligu za opstanak*, potpisuje, očito je, i već nezaobilazivo književno ime slavonske provenijencije.

Zagreb-Split, 22. travnja 2002.